

Zadovoljstvo učiteljem, ciljne orijentacije u učenju i optimizam/pesimizam učenika sedmog i osmog razreda i ocjena iz Fizike kao prediktori školskog uspjeha i straha od škole

UDK: 159.942[373.3.046-021.66-053.5]
316.644:37
37:53
Izvorni znanstveni rad

Tomislav Cerinski, prof. mentor
Osnovna škola Pavao Belas, Brdovec
Ilije Gregorića 28, 10291 Prigorje Brdovečko
tomislav.cerinski@skole.hr

Sažetak

Istraživanje s ciljem ispitivanja zadovoljstva učiteljem i ciljnim orijentacijama u učenju, razlozima školskog uspjeha i neuspjeha, uspjehom iz predmeta Fizika te optimizmom i pesimizmom učenika kao prediktorima straha od škole i školskog (ne)uspjeha provedeno je u jednoj osnovnoj školi s učenicima sedmog (N = 56) i osmog (N = 43) razreda. Korišteni su: upitnik ciljnih orijentacija u učenju, upitnik optimizma za mlade, upitnik straha od škole, upitnik zadovoljstva učiteljima i upitnik zadovoljstva i nezadovoljstva školom. Dobiveni rezultati pokazuju da je optimizam učenika u pozitivnoj korelaciji s općim školskim uspjehom, ali i da procjena zadovoljstva učiteljima nije u značajnoj statističkoj povezanosti s ocjenom iz predmeta koji određeni učitelj predaje. Strah od škole pozitivno je povezan s ciljnom orijentacijom učenja na izvedbu i s pesimizmom, a negativno s optimizmom.

Ključne riječi: ciljne orijentacije u učenju, nastava Fizike, optimizam i pesimizam učenika, osnovna škola, upravljanje razredom

Uvod

Iako svako dijete voli učiti (Matijević 2017), učenici često izostaju s nastave. Uzroci tomu mogu biti različiti: razni problemi u obiteljskom odgojnom ozračju, osjećaj prezahtjevnog programa, slaba motivacija za učenjem, slabije radne navike, lijenost, nemar, sklonost izbjegavanju obaveza, dok je najveći razlog izostanaka iz škole strah od školskog neuspjeha i bijeg od neugode pri ispitivanju (Tolić 1980, prema Zrilić 2008). Premda učenici vole ići u školu, posebno učenici nižih razreda, učenici predmetne nastave izjavljuju da se najbolje osjećaju na nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture i Hrvatskoga jezika, a najlošije na nastavi Fizike, Povijesti, Matematike i Kemije (Relja 2006). Učenici svoje učitelje smatraju prijateljima, cijene STEM predmete i svjesni su njihovog značaja u životu (Benček i Marenčić 2006). Mjereći rezultate straha od škole, više od 40 % učenika viših razreda izjavljuje da često ili vrlo često osjeća strah od škole, a samo 9,1 % ne osjeća taj strah (Brajša-Žganec, Kotrla Topić i Raboteg-Šarić 2009). Isto istraživanje navodi da djevojčice procjenjuju veću razinu straha od dječaka. Pojedina istraživanja navode da učenici osnovnih škola u Kini poštuju učitelje u tolikoj mjeri da ih slijede iz poštovanja te je učenje poštivanja autoriteta vrlo značajan ishod obrazovanja (Lewis, Romi, Qiu i Katz 2005). Ujedno, učenici osnovnih škola razredna pravila opisuju značajno razumljivije i pozitivnije od učenika srednjih škola (Fricke, Ackeren, Kauertz i Fischer 2012).

Izravno promatrajući nastavni proces i interakciju između nastavnika i učenika, postoje tri područja istraživanja: poučavanje, rukovođenje i socijalno-emocionalni odnos (Šimić Šašić 2011). Dosadašnja uloga nastavnika u školama bila je prenošenje znanja, kontrola i procjena koliko su učenici usvojili informacija (Ilić, Ištvančić, Letica, Sirovatka i Vican 2012). Svaki nastavnik svojim stavom, ponašanjem i porukama utječe na ponašanja učenika, a usto svaki nastavnik koji u svim učenicima nastoji pronaći nešto dobro ima dobre preduvjete pozitivnog utjecaja na oblikovanje učeničkog ponašanja (Ilić i sur. 2012). Kako bi poučavanje učenika imalo uspjeha, svaki nastavnik bi neprestano trebao poticati pozitivno okruženje za učenje, u čemu mu izravno pomaže njegov način poučavanja (Šimić Šašić 2011). Ista autorica navodi da nastava s autoritativnim nastavnikom potiče samostalnost učenika, ali i postavlja ograničenja i kontrolu učenika, ali ovaj način ne daje učenicima motivaciju za boljim rezultatima. Nastavnicima s popustljivim stilom važna je emocionalna dobrobit učenika, pa teško nameću osobna pravila, a učenici ih jako vole, dok ravnodušne nastavnike opisuje razredna nedisciplina i loši međuljudski odnosi. Učitelji u osnovnim školama pokazuju veću osjetljivost na probleme djece s pohađanjem nastave nego u srednjim školama (Evertson i Emmer 1982). Procjena kvalitete razredno-nastavnog

ozračja pada s dobi učenika, tako da s porastom učeničke dobi pada procjena kvalitete ozračja i učenička motivacija te opći školski uspjeh (Koludrović, Ratković i Bajan 2016). Za kvalitetno upravljanje razredom bitna je disciplina, jasnoća pravila i prevencija razrednih poremećaja (Fricke i sur. 2012).

Strah od predmeta ne proizlazi iz nastavnog gradiva, već ovisi o nastavniku koji predaje određeni predmet, što podrazumijeva nastavnička očekivanja, karakteristike ličnosti i odnos s učenicima (Ćoso 2012). Isto tako, procjena kvalitete odnosa između učenika te između učenika i nastavnika pokazuje se prediktorom boljeg uspjeha učenika: što je procjena odnosa lošija, školski uspjeh je bolji (Koludrović i sur. 2016).

Pogled prema ishodu nekih budućih situacija može se gledati na dva načina, dispozicijskim optimizmom i dispozicijskim pesimizmom. Navedeni pojmovi ne mogu se pojasniti univerzalnim definicijama. Jedna od mogućih kaže da pesimizam u stresnim situacijama možemo povezati s izbjegavanjem problema, negiranjem i odustajanjem, a optimizam s općim očekivanjem da će se dogoditi više dobrih nego loših stvari, ali i s pozitivnim objašnjenjem događaja i pokušajem prihvaćanja realne situacije pri čemu se može koristiti i humor kako bi se pronašle bolje strane određenog događaja (Brdar i Bakarčić 2006; Hudek-Knežević, Kardum i Lesić 1999; Rijavec, Miljković i Brdar 2008). U smislu pogleda u budućnost, pesimizam i optimizam mogu se gledati kao rezultat nekog budućeg događaja s pozitivnim i negativnim ishodom (Župan 2011). Optimizam ne mora uvijek biti pozitivna karakteristika jer previše optimizma može dovesti do prevelikog samopouzdanja, što može uzrokovati druge probleme, poput kladionica (Carver i Scheier 2014).

Ocjena je najjača i glavna motivacija za učenjem (Benček i Marenić 2006). Ako učenici neprestano dobivaju loše/lošije ocjene, kod njih se može razviti naučena bespomoćnost (engl. *learned helplessness*), tj. ometanje prilagodljive reakcije nastale od neizbježnog šoka, ali i kada učenik, umjesto da uči za određeni ispit, procijeni da je učenje gubitak vremena jer će ionako biti neuspješan (Pavičić Takač i Varga 2011; Seligman 1972). Taj neuspjeh poistovjećuju s nedostatkom vlastite sposobnosti, dok je kod starijih učenika to složeniji proces jer su već i prije imali dovoljno mogućnosti da postignu određeni uspjeh ili neuspjeh (Walling i Martinek 1995). Vlastiti uspjeh učenici mogu kontrolirati jer uzrok uspjeha ili neuspjeha može biti pod osobnom kontrolom, pa tako primjerice sreću ne možemo kontrolirati, dok se intenzitet truda može (Pavičić Takač i Varga 2011). Učenici (i roditelji) uspjeh svoje djece promatraju kroz ocjene, zbog čega često dolazi do nerazumijevanja između učitelja, učenika i roditelja. Učenici izjavljuju da ponekad ne razumiju kriterije ocjenjivanja i da često dobiju ocjene za koje smatraju da ih nisu zaslužili (Ćoso 2012). Dobre ocjene učenika povezane su s većim samopoštovanjem, a loše sa smanjenjem samopoštovanja i višom depresivnošću. Prema tome, ako pojedini učenik smatra da zbog manjka

vlastitih sposobnosti ima lošiji uspjeh, to može djelovati na njegovo emocionalno zdravlje, ali i na samopoštovanje (Kurtović i Marčinko 2011). Ciljevi učenja mogu biti različiti: orijentacija na učenje (Dweck i Leggett 1988), orijentacija na izvedbu (Dweck i Leggett 1988) i orijentacija na trud (Brdar, Rijavec i Lončarić 2006). Spomenuti autori orijentaciju na učenje opisuju kao poticanje istraživanja i rješavanje zadataka, gdje samostalni rad postaje sredstvo aktiviranja sposobnosti, a glavni cilj je stjecanje boljih kompetencija. Orijetacija na izvedbu podrazumijeva stjecanje pozitivnih mišljenja i izbjegavanje negativnog mišljenja o osobnim kompetencijama. Ista uključuje emocionalne posljedice poput ponosa kada je postignut uspjeh, ali i osjećaja krivnje kod neuspjeha. Orijetacija na izbjegavanje truda vezana je uz manju unutarnju motivaciju, slabe obrazovne ishode te nisku razinu suočavanja s problemima, što ukazuje na mogućnost da im škola i školski uspjeh nisu od (pre)velike važnosti. Oni učenici kojima su ciljevi učenja orijentirani na učenje uviđaju vezu između truda i ishoda, a usto smatraju kako zalaganje znači i veću kompetentnost (Stanišak Pilatuš, Jurčec i Rijavec 2013). Ako su učenicima zadovoljene razvojne potrebe, veća je mogućnost da će im školska iskustva biti pozitivna (Bezinović i Ristić Dedić 2004). Isto tako, škola bi trebala svim učenicima pružati potporu prema razvoju osobnosti i osigurati im šansu za konačni uspjeh (Bezinović i Ristić Dedić 2004). Isto istraživanje navodi da nastavnici nedovoljno surađuju s učenicima.

Metodologija

Cilj istraživanja, problemi i hipoteze

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati prediktore straha od škole učenika sedmog i osmog razreda, te prediktore općeg školskog uspjeha uz procjenu vlastitog zadovoljstva učiteljem Fizike (s obzirom na to da se Fizika spominje kao jedan od predmeta na kojima se učenici najlošije osjećaju), optimizam i pesimizam učenika, procjenu razloga školskog (ne)uspjeha te ciljne orijentacije u učenju navedenog predmeta kao prediktore školskog uspjeha i straha od škole.

Problem 1: Utvrditi postoji li razlika u nekoj od ispitivanih varijabli između dječaka i djevojčica ili između učenika sedmog i osmog razreda.

Očekivanje je da ne postoji razlika između dječaka i djevojčica. Vezano za razlike između učenika sedmog i osmog razreda, očekuje se kako će učenici osmog razreda imati bolje ocjene i veću procjenu zadovoljstva učiteljem te manji strah od škole.

Problem 2: Utvrditi postoji li povezanost između procijenjenog straha od škole i procjene zadovoljstva učiteljem Fizike, optimizmom i pesimizmom učenika, procjenom razloga školskog (ne)uspjeha te ciljnih orijentacija u učenju.

Očekivanje je da će strah od škole biti negativno povezan s općim školskim uspjehom, ocjenom iz Fizike, zadovoljstvom učiteljem, ciljnom orijentacijom usmjerenom na učenje i svim procjenama razloga školskog uspjeha. Strah od škole će biti pozitivno povezan s ciljnom orijentacijom na izbjegavanje truda, pesimizmom učenika te procjenama razloga školskog neuspjeha.

Problem 3: Utvrditi postoji li povezanost između općeg školskog uspjeha i procjene zadovoljstva učiteljem Fizike, optimizmom i pesimizmom učenika, procjenom razloga školskog (ne)uspjeha te ciljnih orijentacija u učenju.

Očekuje se da će bolji školski uspjeh biti pozitivno povezan s procjenom zadovoljstva učiteljem, ciljnom orijentacijom na učenje, većim optimizmom učenika te procjenama razloga boljeg školskog uspjeha. Bolji školski uspjeh bit će negativno povezan s ciljnom orijentacijom na izbjegavanje truda, pesimizmom i procjenama razloga školskog neuspjeha.

Problem 4: Hijerarhijskom analizom provjeriti koji od prediktora opisuje najveći dio varijance straha od škole i općeg školskog uspjeha.

Očekuje se da će najvažniji prediktor straha od škole biti procjena razloga školskog neuspjeha. Najvažniji prediktor općeg školskog uspjeha bit će ocjena iz Fizike te komponente procjene razloga školskog uspjeha.

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 97 učenika sedmog i osmog razreda Osnovne škole Pavao Belas iz Brdovca, od čega su rezultati dvaju učenika izostavljeni iz analize jer su nepotpuno ispunili upitnike. Uzorkom je obuhvaćeno 95 učenika od ukupno 103 koji pohađaju navedene razreda. Od ukupnog broja ispitanika 44 su djevojčice, a 51 dječak. Sedmi razred pohađa 56 učenika, a osmi 43 učenika.

Instrumenti

U istraživanju su korišteni sljedeći instrumenti:

Upitnik straha od škole (Ćoso 2012) sastoji se od 7 tvrdnji Likertovog tipa s 5 stupnjeva slaganja (npr. *Osjećam se nelagodno u školi*). Cronbachov α koeficijent pouzdanosti iznosi ,64.

Upitnik zadovoljstva učiteljima (Ćoso 2012) sastoji se od 6 tvrdnji Likertovog tipa s pet stupnjeva slaganja (npr. *Zadovoljan sam svojim učiteljem*). Cronbachov α koeficijent pouzdanosti iznosi ,80.

Skala atribucija školskog uspjeha i neuspjeha (ATR, Lončarić 2014) – upitnik se sastoji od 32 tvrdnje, od kojih 16 tvrdnji mjeri školski uspjeh, a 16 školski neuspjeh. Tvrdnje se procjenjuju pomoću Likertove skale s pet stupnjeva. Ukupan rezultat dobije se zbrajanjem procjene slaganja tvrdnji pojedine podskale, gdje veći ukupni rezultat podrazumijeva veće slaganje s tvrdnjama. Školski uspjeh podijeljen je u četiri podskale: sposobnost, trud, učitelj i sreća, a školski neuspjeh u nedostatak sposobnosti, nedostatak truda, škola i slučajnost. Cronbachov α koeficijent pouzdanosti za školski uspjeh iznosi: ,86 za sposobnosti; ,76 za trud; ,66 za učitelja i ,84 za sreću. Cronbachov α koeficijent pouzdanosti za školski neuspjeh iznosi: ,82 za školu; ,79 za nedostatak truda; ,86 za nedostatak sposobnosti i ,67 za slučajnost.

Upitnik ciljnih orijentacija u učenju (CSRL; Niemivirta 1998) sastoji se od 15 tvrdnji koje se procjenjuju pomoću Likertove skale s pet stupnjeva slaganja. Upitnik je podijeljen u tri podskale, od kojih jedna mjeri usmjerenost na učenje (npr. *Za mene je najvažnija stvar u školi stjecanje novog znanja*), druga usmjerenost na izvedbu (npr. *Jako sam zadovoljan kad sam u školi bolji od drugih*), a treća usmjerenost na izbjegavanje truda (npr. *Pokušavam naučiti školsko gradivo sa što manje truda*). Cronbachovi α koeficijenti pouzdanosti za usmjerenost na učenje, usmjerenost na izvedbu i usmjerenost na izbjegavanje truda iznose ,89; ,77; ,79.

Upitnik optimizma za mlade (YLOT, engl. *The Youth Life Orientation Test*, Ey i sur. 2005) sastoji se od 18 tvrdnji, od kojih 12 tvrdnji mjeri optimizam (npr. *Lako se mogu zabaviti*), a 6 tvrdnji pesimizam (npr. *Meni uvijek sve loše krene*). Tvrdnje se procjenjuju pomoću Likertove skale slaganja s četiri stupnja slaganja. Cronbachov α koeficijent pouzdanosti za pesimizam iznosi ,76, a za optimizam ,78.

Postupak

Istraživanje je provedeno sa svakim razredom posebno, na zadnjem nastavnom satu predmeta Fizike, nakon što su im zaključene ocjene. Učenicima je ukratko pojašnjena svrha i cilj istraživanja. Učenicima je rečeno da njihovi odgovori neće utjecati na ocjenu ni iz jednog predmeta te da je ispunjavanje upitnika anonimno i dobrovoljno. Učitelj je ostao u razredu isključivo s ciljem održavanja razredne discipline prilikom ispunjavanja upitnika. Učenici su zamoljeni da samostalno odgovaraju na pitanja i da mogu odustati u svakome trenutku. Nakon što su ispunili upitnik, učenici su ih stavljali na jednu hrpu, mogli su ih staviti na vrh, sredinu ili dno po svom izboru. Roditelji učenika potpisali su suglasnosti o pristanku sudjelovanja njihove djece na roditeljskom sastanku koji je bio dva tjedna prije istraživanja.

Rezultati i rasprava

Učenici imaju vrlo dobar opći školski uspjeh (4,33), iz Fizike dobar (3,43), a zadovoljstvo nastavnikom Fizike je na iznadprosječnoj visini (4,49) (Tablica 1). Ciljna orijentacija učenika na izbjegavanje truda je najizraženija, slijedi orijentacija na izvedbu, a na zadnjem mjestu je orijentacija na učenje. Za vlastiti neuspjeh učenici smatraju da je to najviše zbog premalo osobnog truda pa zbog loše škole, zatim slučajnosti, a najmanje zbog nedostatka vlastitih sposobnosti. Za svoj uspjeh učenici smatraju da je najzaslužniji vlastiti trud pa sposobnosti i sreća, a najmanje je zaslužan učitelj. Mjereći procjenu optimizma i pesimizma učenika, vidljivo je da je optimizam veći od pesimizma.

Za utvrđivanje povezanosti između varijabli izračunati su Pearsonovi koeficijenti koji su prikazani u Tablici 1. Konačni školski (opći) uspjeh učenika pozitivno je povezan s uspjehom iz Fizike, negativno s nedostatkom sposobnosti (što je bolji opći uspjeh, učenici rjeđe procjenjuju da imaju slabije sposobnosti), a prema tome i pozitivno s vlastitim sposobnostima. Procjena zadovoljstva učiteljem Fizike pozitivno je povezana s orijentacijom na učenje, a negativno s procjenom loše škole i slučajnošću dobivanja loše ocjene.

Tablica 1. Aritmetičke sredine, minimum, maksimum i korelacije svih ispitivanih varijabli

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Opći školski uspjeh	1	,740**	,231*	,187	-,089	,075	-,072	,013	,093	,264*	-,068	-,395**	,122	,431**	,161	,067	,067	-,166	,188
Konačna ocjena iz Fizike	1	,331**	,091	-,038	,174	,082	,027	,047	,191	,058	-,339**	,059	,404**	,093	,033	-,109	-,139	,051	
Razred	1	,040	-,296**	-,223*	-,112	,023	,113	,327**	,017	-,219*	,086	,288**	-,043	,115	,046	-,097	,034		
Spol	1	,396**	-,047	,054	,083	-,189	,039	,148	-,057	,043	-,197	,286**	-,351**	-,087	-,042	-,117			
Strah od škole	1	,097	,024	,270**	-,018	-,011	-,001	,119	,103	-,190	,148	-,148	,018	,284**	-,206*				
Zadovoljstvo učiteljem Fiz.	1	,276**	,056	-,174	-,288**	,076	-,095	-,235*	,030	,128	-,009	-,183	-,116	,167					
Orijentacija na učenje	1	,139	-,345**	,537**	,324**	-,240*	-,183	,114	,433**	,000	-,085	-,305**	,332**						
Orijentacija na izvedbu	1	,167	-,057	,105	-,102	-,045	,173	,287**	,157	,269**	-,060	,185							
Orijentacija na izb. truda	1	,288**	-,128	-,063	,020	,139	-,252*	,112	,120	,044	,010								
Neuspjeh, loša škola	1	-,272**	,006	,466**	,110	-,268**	,058	,179	,283**	-,151									
Neuspjeh, nedostatak truda	1	,141	-,163	-,015	,220*	-,247*	-,008	-,168	,125										
Neuspjeh, ned. sposobnosti	1	-,006	-,571**	-,250*	-,022	,020	,386**	-,329**											
Neuspjeh, slučajnost	1	,098	-,121	-,116	,146	,125	-,006												
Uspjeh, sposobnosti	1	,097	,151	,165	-,204*	,364**													
Uspjeh, trud	1	,097	,008	,017	,042														
Uspjeh, učitelj	1	,316**	,004	,080															
Uspjeh, sreća	1	-,363**	,299**																
Pesimizam	1	-,583**																	
Optimizam	1																		
M	4,33	3,43	7,41	1,46	2,92	4,49	16,39	16,69	17,17	11,58	14,08	7,31	9,31	14,34	14,98	6,42	10,83	8,68	11,30
SD	,69	1,17	,49	,50	,84	,62	4,87	4,82	4,67	4,22	4,06	4,27	3,76	4,18	4,07	2,99	3,57	4,37	4,04
Min	2	1	7	1	1	2,67	5	5	7	4	4	4	4	4	4	4	4	0	2
Max	5	5	8	2	4,83	5	25	25	25	20	20	20	19	20	20	20	20	20	18

** p < 0,01; * p < 0,05

Rodne i dobne razlike

Podaci o rodnim i dobnim razlikama te aritmetičke sredine istih prikazani su u Tablici 2. Utvrđene su statistički značajne razlike između dječaka i djevojčica prema strahu od škole. Djevojčice procjenjuju veći strah od škole, a trud i značaj učitelja vezani su za dobre ocjene. Djevojčice više procjenjuju da je trud bitan za uspjeh, dok dječaci više procjenjuju da je za uspjeh bitan predmetni učitelj. Veće razlike su utvrđene prema dobi učenika – prema školskom uspjehu, bolji je uspjeh učenika u završnom, osmom razredu nego u sedmom, a ujedno i prema uspjehu iz nastavnog predmeta Fizike. Za osobni neuspjeh učenici osmog razreda manje okrivljuju školu i nedostatak sposobnosti, a više smatraju kako su njihove sposobnosti bitne za dobivanje boljih ocjena.

Manji strah od škole učenici procjenjuju u osmome razredu, ali i manje zadovoljstvo s vlastitim učiteljima. Strah od škole pozitivno je povezan s pesimizmom učenika, spolom (djevojčice procjenjuju veći strah od škole), ciljnom orijentacijom učenja na izvedbu (može se protumačiti da učenici emocionalno loše prihvaćaju slabe ocjene i izbjegavanje učenja tako da se gradivo i nauči), pesimizmom, a negativno s optimizmom i razredom, što potvrđuju i druga istraživanja iz literature (Rijavec i Ivanković 2017). Bognar i Dubovicki (2012) navode da učenici školu doživljavaju kao neugodno mjesto.

Normalnost distribucije testirana je Shapiro-Wilkovim testom za male uzorke koji pokazuje da su distribucije varijabli normalno distribuirane te se sve distribucije kreću između preporučenih vrijednosti: asimetrija (± 2) i zakrivljenost (± 1) u kojoj varijable zadovoljstva učiteljem, neuspjeha zbog nedostatka osobnih sposobnosti i dobar osobni uspjeh zbog učitelja blago odstupaju u pozitivnu stranu po kriteriju zakrivljenosti. Za daljnju opravdanost obrade podataka i korištenje regresijske analize provjereni su i potvrđeni drugi preduvjeti da nije riječ o autokorelaciji ni multikorelaciji (VIF). Za strah od škole: Durbin Watson 1,700, VIF = 1.305 – 2.907, a za opći školski uspjeh Durbin Watson = 2.027, VIF = 1.332 – 2.169.

Prema komponenti straha od škole statistički značajno ju opisuje učenje s ciljem na izvedbu te procjena vlastitog optimizma i pesimizma. Školski uspjeh statistički značajno opisuju konačna ocjena iz Fizike, procjena vlastitih sposobnosti i procjena kvalitete škole (Tablica 3.). Hijerarhijska analiza straha od škole u prvome se koraku promatrala preko učeničke orijentacije na izvedbu prilikom učenja, što objašnjava 7,0 % varijance ($F_{1,93} = 7,041$ s $p = 0,009$; u drugom koraku dodan je pesimizam, s kojim je ukupno pojašnjeno 16,1 % varijance ($F_{2,92} = 8,80$ s $p = 0,000$; optimizam je u konačnom rezultatu izostavljen jer nije statistički značajan u ovome pogledu. Gledajući rezultate hijerarhijske analize, konačna ocjena iz Fizike, dobra procjena

Tablica 2. Aritmetičke sredine prema rodu i razredu te prikaz jednosmjerne analize varijance za ispitivane varijable

	Rod													
	Dječaci						Djevojčice							
	M	SD	Min	Max	M	SD	Min	Max	M	SD	Min	Max	F	p
Opći školski uspjeh	4,22	,757	2	5	4,48	,59	3	5	4,48	,59	3	5	3,30	,07
Konačna ocjena iz Fizike	3,33	1,16	1	5	3,55	1,19	1	5	3,55	1,19	1	5	,77	,38
Strah od škole	2,61	,81	1	4,33	3,26	,71	1,50	4,83	3,26	,71	1,50	4,83	17,29	,00
		8												
Zadovoljstvo učiteljem Fiz.	4,52	,64	2,67	5	4,46	,60	2,83	5	4,46	,60	2,83	5	,20	,65
Orijentacija na učenje	16,16	5,41	5	25	16,68	4,28	6	25	16,68	4,28	6	25	,27	,61
Orijentacija na izvedbu	16,29	5,13	5	25	17,10	4,50	8	25	17,10	4,50	8	25	,64	,43
Orijentacija na izbj. truda	18,00	4,64	7	25	16,23	4,64	10	25	16,23	4,64	10	25	3,42	,07
Neuspjeh, loša škola	11,44	4,27	4	20	11,77	4,24	4	20	11,77	4,24	4	20	,14	,71
			44											
Neuspjeh, nedostatak truda	13,52	4,32	4	20	14,72	3,69	6	20	14,72	3,69	6	20	2,04	,15
Neuspjeh, ned. sposobnosti	7,53	4,50	4	20	7,05	4,02	4	20	7,05	4,02	4	20	,29	,59
Neuspjeh, slučajnost	9,16	3,68	4	16	9,48	3,88	4	19	9,48	3,88	4	19	,17	,68
Uspjeh, sposobnosti	15,10	4,42	4	20	13,45	3,74	4	19	13,45	3,74	4	19	3,76	,06
			4											
Uspjeh, trud	13,90	4,45	4	20	16,23	3,21	6	20	16,23	3,21	6	20	8,29	,00
Uspjeh, učitelj	7,43	3,48	4	20	5,34	1,74	4	12	5,34	1,74	4	12	13,04	,00
Uspjeh, sreća	11,12	3,78	4	20	10,50	3,32	4	17	10,50	3,32	4	17	,71	,40
Pesimizam	8,80	4,13	0	17	8,43	4,63	0	18	8,43	4,63	0	18	,17	,69
Optimizam	11,78	3,59	4	18	10,84	4,49	2	18	10,84	4,49	2	18	1,29	,26

	Razred															
	Sedmi							Osmi								
	M	SD	Min	Max	M	SD	Min	Max	F	p	M	SD	Min	Max	F	p
Opći školski uspjeh	4,20	,73	2	5	4,53	,60	3	5	5,15	,03						
Konačna ocjena iz Fizike	3,11	1,21	1	5	3,89	,95	2	5	11,18	,00						
Strah od škole	3,11	,77	1,50	4,83	2,62	,82	1	4,17	8,93	,00						
Zadovoljstvo učiteljem Fiz.	4,61	,57	2,83	5	4,33	,65	2,67	5	4,86	,03						
Orijentacija na učenje	16,86	4,64	5	25	15,74	5,24	6	25	1,19	,28						
Orijentacija na izvedbu	16,57	4,64	5	25	16,80	5,17	6	25	,05	,83						
Orijentacija na izb. truda	16,72	4,17	10	25	17,80	5,35	7	25	1,18	,28						
Neuspjeh, loša škola	10,44	4,27	4	20	13,23	3,65	5	20	10,99	,00						
Neuspjeh, nedostatak truda	14,02	4,04	4	20	14,16	4,15	4	20	,29	,87						
Neuspjeh, ned. sposobnosti	8,10	4,58	4	20	6,21	3,56	4	20	4,63	,03						
Neuspjeh, slučajnost	9,04	3,53	4	17	9,70	4,09	4	19	,69	,41						
Uspjeh, sposobnosti	13,34	4,22	4	20	15,77	3,72	4	20	8,39	,00						
Uspjeh, trud	15,13	3,87	4	20	14,77	4,39	6	20	,17	,68						
Uspjeh, učitelj	6,18	2,31	4	12	6,88	3,76	4	20	1,24	,27						
Uspjeh, sreća	10,70	3,16	4	18	11,03	4,14	4	20	,19	,66						
Pesimizam	8,98	3,91	0	18	8,13	4,83	0	18	,88	,35						
Optimizam	11,23	3,68	2	18	11,51	4,55	3	18	,11	,74						

Tablica 3. Regresijska analiza svih varijabli s obzirom na strah od škole i školski uspjeh

Komponenta	Strah od škole				Opći školski uspjeh			
	Promj. R ²	F	p	St. β	Promj. R ²	F	p	St. β
Opći školski uspjeh	,008	,721	,398	-,089	/	/	/	/
Konačna ocjena iz Fizike	,001	,134	,716	-,038	,547	109,95	,000	,740
Strah od škole	/	/	/	/	,008	,721	,398	-,089
Zadovoljstvo učiteljem Fiz.	,009	,888	,348	,097	,006	,521	,472	,075
Orijentacija na učenje	,001	,053	,818	,024	,005	,47	,493	-,072
Orijentacija na izvedbu	,073	7,402	,008	,270	,000	,015	,902	,013
Orijentacija na izb. truda	,000	,030	,864	-,018	,009	,78	,380	,093
Neuspjeh, loša škola	,000	,011	,918	-,011	,069	6,72	,011	,264
Neuspjeh, nedostatak truda	,000	,000	,989	-,001	,005	,41	,525	-,068
Neuspjeh, ned. sposobnosti	,014	1,322	,253	,119	,16	16,65	,000	-,395
Neuspjeh, slučajnost	,011	,993	,322	,103	,015	1,37	,245	,122
Uspjeh, sposobnosti	,036	3,482	,065	-,190	,19	20,73	,000	,431
Uspjeh, trud	,022	2,094	,151	,148	,026	2,43	,122	,161
Uspjeh, učitelj	,022	2,087	,152	-,148	,005	,41	,522	,067
Uspjeh, sreća	,000	,030	,863	,018	,004	,40	,528	,067
Pesimizam	,081	8,163	,005	,284	,03	2,54	,114	-,166
Optimizam	,042	4,167	,044	-,206	,04	3,32	,072	,188

Tablica 4. Hijerarhijska regresijska analiza odabranih varijabli prema statističkoj značajnosti

	Strah od škole		
Korak / Nova komponenta	R ²	R ² _{promj}	F
1. Orijehtacija na izvedbu	,070	,070	7,04
2. Pesimizam	,161	,090	8,80
3. Optimizam	,177	,017	6,54
	Školski uspjeh		
Korak / Nova komponenta	R ²	R ² _{promj}	F
1. Konačna ocjena iz Fizike	,546	,546	106,98
2. Dobre vlastite sposobnosti	,559	,023	58,15
3. Neuspjeh: loša škola	,573	,018	41,23
4. Neuspjeh: loše vlastite sposobnosti	,579	,011	31,93

osobnih sposobnosti i mišljenje o kvaliteti škole objašnjavaju 57,3 % varijance školskog uspjeha (Tablica 4.), $F_{(3,87)} = 41,23$ s $p = 0,000$, procjena neuspjeha zbog loših osobnih sposobnosti negativno utječe na rezultat te statistički nije značajna i zato nije uzeta u konačan izračun.

Pojedina istraživanja pokazuju da optimizam ne mora biti značajan prediktor školskog uspjeha (Župan 2011). Iako je u početku bilo pretpostavljeno da će zadovoljstvo učiteljem biti prediktor uspjeha iz Fizike, to se nije potvrdilo u istraživanju, što potvrđuju i slična istraživanja iz literature (Benček i Marenić 2006; Kalin, Peklaj, Pecjak, Levpušček i Zuljan 2017).

Loša ocjena može biti povezana sa samopoštovanjem i depresivnošću, a ujedno je za dobrobit učenika važno davati im povratne informacije o uzrocima loše ocjene i treba izbjegavati razloge pojašnjenja poput lijenosti i manjka sposobnosti (Kurtović i Marčinko 2011). Isti autori navode da bi učenici trebali dobiti i pozitivne i poticajne informacije o dobrim ocjenama zbog razvoja osobnog samopoštovanja i optimizma. Literatura, kao i ovo istraživanje, kazuje da djeca u godinama koje su se ispitivale, općenito procjenjuju više optimizma od pesimizma (Fischer i Leitenberg 1986). Pojedina istraživanja ipak pokazuju da mladi učenici i djevojčice postižu bolji školski uspjeh (Koludrović i sur. 2016), iako treba biti oprezan jer su u njihovom istraživanju sudjelovali učenici petog i osmog razreda pa je i veća razlika u godinama nego u ovom istraživanju.

Zaključak

Cilj istraživanja bio je ispitati prediktore školskog uspjeha i straha od škole prema zadovoljstvu učiteljem Fizike, zaključnoj ocjeni iz Fizike, ciljnim orijentacijama u učenju, općem optimizmu i pesimizmu i procjenama školskog (ne)uspjeha.

Rezultati istraživanja u prvoj hipotezi pretpostavljali su da ne postoji razlika ni u jednoj ispitivanoj varijabli između učenika i učenica. Rezultati su potvrđeni u većini ispitivanih varijabli te ne postoji razlika između učenika i učenica (osim u strahu od škole i procjenama boljeg uspjeha zbog više osobnog truda te u procjeni razloga uspjeha zbog dobrog učitelja). Kod očekivanja razlika između učenika sedmog i osmog razreda pretpostavilo se da će postojati razlika među ocjenama u korist učenika osmog razreda, razlika u procjeni zadovoljstva učiteljem te u procjeni straha od škole. Razlike su pronađene u općem školskom uspjehu, konačnoj ocjeni iz Fizike, procjeni straha od škole, zadovoljstva učiteljem Fizike, procjenom neuspjeha zbog loše škole i zbog nedostatka vlastitih sposobnosti te procjena uspjeha zbog osobnih sposobnosti. Hipoteza je potvrđena pa su utvrđene i dodatne komponente u kojima postoje razlike. Dio rezultata može se protumačiti tako da je bolji školski uspjeh u osmome razredu jer su učitelji skloniji zaključivanju boljih konačnih ocjena u završnom razredu osnovne škole radi lakšeg upisa u srednju školu. Uočljivo je kako djevojčice procjenjuju veći strah od škole i više procjenjuju da je osobni trud važniji za bolji školski uspjeh, a dječaci više procjenjuju da je upravo učiteljski faktor ono što je najbitnije za dobar školski uspjeh.

U drugom dijelu cilj je bio ispitati povezanost između procijenjenog straha od škole i procjene zadovoljstva učiteljem Fizike, optimizmom i pesimizmom učenika, procjenom razloga školskog (ne)uspjeha te ciljnih orijentacija u učenju. Rezultati su pokazali da ne postoji povezanost između procijenjenog straha od škole i zadovoljstva učiteljem, procjenama razloga školskog uspjeha i neuspjeha te ciljnih orijentacija u učenju. Pozitivna povezanost utvrđena je između straha od škole i pesimizma, a negativna između straha od škole i optimizma. Na temelju ovih rezultata, početna se hipoteza samo djelomično može potvrditi.

Cilj trećeg problema istraživanja bio je ispitati povezanost između općeg školskog uspjeha i procjene zadovoljstva učiteljem Fizike, optimizmom i pesimizmom učenika, procjenom razloga školskog (ne)uspjeha te ciljnih orijentacija u učenju. Rezultati pokazuju da ne postoji povezanost između općeg školskog uspjeha i zadovoljstva učiteljem, većeg dijela razloga školskog uspjeha i neuspjeha te optimizma i pesimizma. Pozitivna povezanost utvrđena je između školskog uspjeha i konačne ocjene iz Fizike (što je i logično jer bolje ocjene iz bilo kojeg predmeta povećavaju opći školski prosjek), između školskog uspjeha i neuspjeha zbog procjene loše škole

te uspjeha zbog osobnih sposobnosti. Negativna povezanost utvrđena je između općeg školskog uspjeha i neuspjeha zbog procjene vlastitih loših sposobnosti. Rezultati pokazuju da se hipoteza može samo djelomično potvrditi.

U prvom dijelu četvrtog problema željelo se provjeriti koliki udio varijance straha od škole opisuju ispitivani prediktori. Rezultati su pokazali da prema strahu od škole najveći dio varijance opisuje ciljna orijentacija učenja prema izvedbi te pesimizam i optimizam učenika. Drugi dio četvrtog problema trebao je provjeriti koliki udio varijance općeg školskog uspjeha opisuju isti prediktori. Rezultati su pokazali da najveći dio varijance opisuje konačna ocjena iz Fizike te procjena uspjeha zbog dobrih vlastitih sposobnosti pa neuspjeha zbog loše škole. Ostali se prediktori nisu pokazali značajnima.

Rezultati ovog istraživanja sugeriraju da se nastavi daljnje istraživanje razloga straha od škole i općeg školskog uspjeha za koje ovo istraživanje pokazuje da nisu izravno povezani. Učenici nemaju strah od škole zbog ocjena već zbog nekih drugih razloga koje bi dalje trebalo istraživati. Također, rezultati pokazuju da zadovoljstvo učiteljem nastavnog predmeta nije povezano s ocjenom iz toga predmeta već bi učenici mogli imati neke druge razloge zbog kojih ih neki predmet zanima, npr. roditeljski interesi, njihovi unutarnji razlozi ili nešto treće.

Literatura

- Benček, A. i Marenčić, M. (2006). Motivacija učenika osnovne škole u nastavi matematike. *Metodički obzori : časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu* 1/1. 104–117.
- Bezinović, P. i Ristić Dedić, Z. (2004). *Škola iz perspektive učenika: Smjernice za promjene*. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu. Zagreb: Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja.
- Bognar, L. i Dubovicki, S. (2012). Emocije u nastavi. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje* 14/1. 135–153.
- Brajša-Žganec, A., Kotrla Topić, M. i Raboteg-Šarić, Z. (2009). Povezanost individualnih karakteristika učenika sa strahom od škole i izloženosti nasilju od strane vršnjaka u školskom okruženju. *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja* 18 / 4 – 5 (102–103). 717–738.
- Brdar, I. i Bakarčić, S. (2006). Suočavanje s neuspjehom u školi: Koliko su važni emocionalna kompetentnost, osobine ličnosti i ciljna orijentacija u učenju? *Psihologijske teme* 15/1. 129–150.
- Brdar, I., Rijavec, M. i Lončarić, D. (2006). Goal orientations, coping with school failure and school achievement. *European Journal of Psychology of Education* 21. 53–70. <https://doi.org/10.1007/BF03173569>
- Carver, C. S. i Scheier, M. F. (2014). Dispositional optimism. *Trends in Cognitive Sciences* 18/6. 293–299. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2014.02.003>
- Ćoso, B. (2012). Strah od škole i zadovoljstvo učiteljima. *Napredak: časopis za pedagošku teoriju i praksu* 153 / 3 – 4. 443–461.

- Dweck, C. S. i Leggett, E. L. (1988). A social-cognitive approach to motivation and personality. *Psychological Review* 95/2. 256–273. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.95.2.256>
- Evertson, C. i T. Emmer, E. (1982). Effective Management at the Beginning of the School Year in Junior High Classes. *Journal of Educational Psychology* 74. 485–498. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.74.4.485>
- Ey, S., Hadley, W., Nuttbrock Allen, D., Palmer, S., Klosky, J., Deptula, D., ... Cohen, R. (2005). A new measure of children's optimism and pessimism: The Youth Life Orientation Test. *Journal of child psychology and psychiatry, and allied disciplines* 46. 548–558. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2004.00372.x>
- Fischer, M. i Leitenberg, H. (1986). Optimism and Pessimism in Elementary School-Aged Children. *Child Development* 57/1. 241. <https://doi.org/10.2307/1130655>
- Fricke, K., Ackeren, I., Kauertz, A. i Fischer, H. (2012). *Students' Perceptions of Their Teacher's Classroom Management in Elementary and Secondary Science Lessons*.
- Fry, M. i J. Martinek, T. (1995). Learned Helplessness: A Case Study of a Middle School Student. *Journal of Teaching in Physical Education* 14. <https://doi.org/10.1123/jtpe.14.4.454>
- Hudek-Knežević, J., Kardum, I. i Lesić, R. (1999). Efekti percipiranog stresa i stilova suočavanja na tjelesne simptome. *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja* 8/4 (42). 543–561.
- Ilić, I., Ištvančić, I., Letica, J., Sirovatka, G. i Vican, D. (2012). *Upravljanje razredom*. Zagreb: Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih.
- Kalin, J., Peklaj, C., Pecjak, S., Levpušček, M. P. i Zuljan, M. V. (2017). Elementary and Secondary School Students' Perceptions of Teachers' Classroom Management Competencies. *Center for Educational Policy Studies Journal* 7/4. 37–62.
- Koludrović, M., Ratković, A. i Bajan, N. (2016). Odnos razredno-nastavnog ozračja, samoučinkovitosti, emocionalne kompetentnosti i školskog postignuća učenika petih i osmih razreda osnovne škole. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu* 6 – 7. 247–284.
- Kurtović, A. i Marčinko, I. (2011). Spolne razlike u atribucijama negativnih i pozitivnih događaja te depresivnim simptomima. *Psiholojske teme* 20/1. 1–24.
- Lewis, R., Romi, S., Qiu, X. i Katz, Y. (2005). Teachers' classroom discipline and student misbehavior in Australia, China and Israel. *Teaching and Teacher Education* 21. 729–741. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2005.05.008>
- Lončarić, D. (2014). *Motivacija i strategije samoregulacije učenja: Teorija, mjerenje i primjena*. Rijeka: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- Matijević, M. (2017). Na tragu didaktike nastave za net-generacije. U M. Matijević (Ur.), *Nastava i škola za net-generacije* (str. 19–46). Zagreb: Učiteljski fakultet.
- Niemivirta, M. (1998). Individual differences in motivational and cognitive factors affecting self-regulated learning: A pattern-oriented approach. *Advances in Motivation* 23–42.
- Pavičić Takač, V. i Varga, R. (2011). Učeničko tumačenje uspjeha i neuspjeha u nastavi engleskog jezika. *Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja* LVII/26. 39–48.
- Relja, J. (2006). Kako se učenici osjećaju u školi. *Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja* LII / 15 – 16. 87–96.
- Rijavec, M. i Ivanković, M. (2017). Dispozicijski optimizam i pesimizam kao prediktori školskoga uspjeha, ciljnih orijentacija u učenju, straha od ispitivanja i životnoga zadovoljstva učenika. *Napredak : časopis za pedagojsku teoriju i praksu* 158/4. 397–417.
- Rijavec, M., Miljković, D. i Brdar, I. (2008). *pozitivna psihologija*. Zagreb: IEP.

- Seligman, M. E. P. (1972). Learned Helplessness. *Annual Review of Medicine* 23/1. 407–412. <https://doi.org/10.1146/annurev.me.23.020172.002203>
- Šimić Šašić, S. (2011). Interakcija nastavnik-učenik: Teorije i mjerenje. *Psihologijske teme* 20/2. 233–260.
- Zrilić, S. (2008). Prilog istraživanju učeničkog apsentizma. *Školski vjesnik : časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu* 57 / 1 – 2. 61–73.
- Župan, M. (2011). *Optimizam/pesimizam, smisao i zadovoljstvo životom kod adolescenata različitog školskog uspjeha*. Sveučilište J. J. Strossmayera Osijek: Filozofski fakultet, Osijek.

Contentment with the teacher, goal orientations in learning, optimism/pessimism of seventh and eighth graders and the grade in Physics as predictors of school achievement and school anxiety

Abstract

The aim of this study is to determine the degree of contentment with the teacher and goal orientations in learning, reasons for academic success or the lack of success, achievements in Physics and, finally, pupils' optimism and pessimism as the predictors of school anxiety and school achievement. The study was conducted in a primary school with seventh (N=56) and eighth (N=43) grade pupils. Goal Orientation Questionnaire, Youth Life Orientation Test, School Anxiety Questionnaire, Questionnaire on Contentment with Teachers and Questionnaire on Contentment and Discontentment with School were used. The final results show that the pupils' optimism is in a positive correlation with the general school achievement, but also that the assessment of contentment with teachers is not in any significant statistical correlation with the grade from the subject taught by a particular teacher. The school anxiety is positively correlated with the goal orientation of studying and performance, as well as with pessimism, but negatively correlated with optimism.

Key words: classroom management, goal orientation in learning, primary school, pupils' optimism and pessimism, Physics classes

